

TUO-10 Sinivuori Kimmo(UM), Pohjanpalo Maria(UM) 30.03.2016

Asia

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välisen vapaakauppasopimuksen oikeudellinen tarkastus

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan unioni ja Kanada saivat helmikuussa 2016 päätökseen kahdenvälisen vapaakauppasopimuksen (CETA, Comprehensive Economic and Trade Agreement) oikeudellisen tarkastuksen. Lopputulos julkistettiin 29.2.2016.

EU:n ja Kanadan väliset vapaakauppaneuvottelut saatiin päätökseen 5.8.2014. Poliittinen yhteisymmärrys sopimuksesta oli saavutettu jo 18.10.2013. Sopimusta ei parafoitu, mutta neuvottelujen päätyminen huomioitiin EU:n ja Kanadan välisessä huippukokouksessa 25.-26.9.2014. Tämän jälkeen aloitettiin sopimuksen oikeudellinen tarkistus, joka on normaalisti luonteeltaan neuvottelijoiden tekemä tekninen sopimustekstin läpikäynti ja sen tarkoitus on muun muassa varmistaa, että muotoilut yksityiskohdiltaan vastaavat neuvotteluissa saavutettua lopputulosta. Tarkistuksen puitteissa investointiriitojenratkaisua koskevaa osaa sopimusta muutettiin lisäämällä siihen EU:n esittämiä elementtejä.

Neuvottelujen lopputulos oikeudellisen tarkastuksen jälkeen ja siltä osin kun se eroaa siitä tekstistä, josta eduskuntaa informoitiin 23.9.2014, sisältää monia keskeisiä näkemyksiä, joita nostettiin esille eduskunnan kannanotoissa (SuVL 1/2014 vp.) EU:n ja Yhdysvaltojen välisestä transatlanttisesta kauppaa- ja investointikumppanuudesta (TTIP, Transatlantic Trade and Investment Partnership) ja joista eduskuntaa informoitiin 24.6.2015 ja 8.10.2015 päivätyillä E-jatkokirjeillä (E 43/2013 vp; UM2015-00786, UM2015-01287).

Komissio antaa esitykset koko sopimuksen allekirjoittamista, tekemistä ja väliaikaista soveltamista koskeviksi päätöksiksi sen jälkeen, kun sopimus on käännetty unionikielille, alustavien tietojen mukaan ennen kesätaukoa.

Suomen kanta

Saavutettu neuvottelutulos vastaa kaikilta muilta osiltaan edelleen kirjeessä U 70/2010 vp esitettyä Suomen kantaa.

Oikeudellisen tarkastuksen puitteissa tehty muutokset sisältävät sääntelyoikeuden kirjauksen itse sopimustekstiin sekä uudenlaisen pysyvään kaksiaasteiseen investointituomioistuimeen perustuvan riitojen ratkaisumenettelyn, joka pohjautuu unionin TTIP-neuvottelujen puitteissa tekemään ehdotukseen.

Suomi pitää lainsäädäntöoikeuden kirjaamista itse sopimukseen tärkeänä ja katsoo nyt muutetun CETA:n riitojenratkaisumenettelyn osaltaan tukevan investointiriitojen käsittelyn uudistamistavoitteita, johon on kiinnitetty EU:ssa huomiota. Näin ollen Suomi pitää myös hyvänä ratkaisuna kyseisen riitojenratkaisumenettelyn sisällyttämistä CETA-sopimukseen.

CETA-ratkaisun vaikutusta TTIP-neuvotteluihin on hyvin vaikea arvioida, koska investointisuoja ja riitojenratkaisusta on vasta helmikuussa käyty ensimmäinen alustava keskustelukierros, jossa ei käsitelty riitojenratkaisua.

Osapuolten pyrkimystä perustaa yhdessä muiden kauppakumppanien kanssa monenvälinen investointiriitatutustuomioistuin ja siihen liittyviä kysymyksiä tarkastellaan tarkemmin siinä vaiheessa kun komissio tekee sitä koskevan erillisen neuvotteluvaltuutesityksen.

Pääasiallinen sisältö

Oikeudellisen tarkistuksen puitteissa sopimuksen velvoitteita ja riitojenratkaisua tarkennettiin siten, että ne eivät vaikuta osapuolten oikeuteen säännellä sellaisin toimin, jotka ovat tarpeen legitiimien politiikkatavoitteiden, kuten terveyden, turvallisuuden, ympäristön, julkisen moraalien, sosiaalinen tai kuluttajan suojelu sekä kulttuurillisen monimuotoisuuden suojelu, saavuttamiseksi. Sääntelyoikeus kirjattiin varsinaisiin operatiivisiin sopimusmääräyksiin, eikä vain sopimuksen johdantoon.

Sääntely ei kuitenkaan saa tehdä tyhjäksi sopimuksen oikeudenmukaista ja tasapuolista kohtelua, kansallista kohtelua ja suosituimmuuskohtelua koskevia velvoitteita. Näin ollen Suomi voisi edelleen päättää julkisten palveluiden (esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden) järjestämistavasta ja rahoituksesta, mutta tämä olisi tehtävä investoijien kohtelusta annettujen määräysten puitteissa.

Tarkennetussa sopimustekstissä riitojenratkaisun riippumattomuutta, asiantuntevuutta ja avoimuutta on edelleen parannettu, jotta mahdolliset väärinkäytökset voidaan minimoida. Riitoja mahdollisesti rahoittavien kolmansien osapuolten henkilöllisyys on julkistettava. Riitojenratkaisun osalta tarkennettu teksti sisältää uudenlaisen menettelyn, jollaista komissio on esittänyt myös TTIPin puitteissa. Perinteisestä kahdenvälisissä investointisuojaosopimuksissa käytetystä riitakohtaisesta *ad-hoc* menettelystä, jossa riidan osapuolet valitsevat välimiehet, luovutaan ja tilalle perustetaan kaksivaiheinen investointituomioistuinjärjestelmä. Sopimuksen osapuolet valitsevat tuomioistuimeen tuomarit, jotka ovat käytettävissä määrätyn ajan.

Investointituomioistuimen kaksivaiheisuus tulee siitä, että se sisältää muutoksenhakumenettelyn. Muutoksenhakumenettelyn tarkemmista yksityiskohdista sovitaan vielä erikseen sopimuspuolten kesken sopimuksen nojalla perustettavassa komiteassa.

Riitoja ratkaisevan investointituomioistuimen ensimmäisen asteen 15 jäsenen tulee olla oikeudellisiin virkoihin asianmukaisen pätevyyden omaavia henkilöitä. Näistä viisi olisi Kanadan ehdottamaa tuomaria, viisi eurooppalaista tuomaria ja viisi kolmannen maan

kansalaisuuden omaavaa tuomaria. Riidan ratkaisisivat aina kolmesta tuomarista muodostettu paneeli, jonka puheenjohtajana toimisi aina kolmannen maan kansalaisuuden omaava tuomari.

Euroopan unionin viisi tuomaria valittaisiin neuvoston päätöksellä komission ehdotuksen pohjalta. Tämän osalta on selvittettävä miten tuomarien valinta tehdään unionin jäsenmaiden kannalta oikeudenmukaisesti ja siten, että sijoittajien luottamus sopimuspuolten valitsemiin tuomareihin ylläpidetään. Kanada nimeää omat tuomarinsa ja sopimuksen nojalla perustettava komitea valitsee viisi kolmannen maan kansalaista. Se miten jäsenmaat voivat neuvostossa vaikuttaa viiden kolmannen maan edustajan valintaan on auki.

Tuomareille asetetaan myös tarkat eettiset säännöt, jotka koskevat mm. riippumattomuutta suhteessa mihinkään hallitukseen ja muita eturistiriitoja. Samassa yhteydessä säännöt siitä miten ja millä perustein riippuvuus ja eturistiriita voidaan todeta ja miten tuomari voidaan erottaa sopimuksella perustettava yhteiskomitean toimesta. Sopimuksen puitteissa perustettavan tuomioistuimen kustannukset eivät vielä ole selvillä mutta Kanada ja Euroopan unioni jakavat ne. Euroopan unionin kustannukset maksetaan unionin budjetista. Pysyvät kustannukset tulevat sisältämään tuomareiden varallaolopalkkiot sekä sihteeristön ja tilojen kustannukset. Kaikki muut riidan ratkaisusta syntyvät kulut maksaa riidan hävinnyt osapuoli.

Tarkistetussa sopimuksessa tuomioistuin hylkää kanteen, mikäli sijoittaja on nostanut kanteen samassa asiassa kansallisessa tuomioistuimessa tai toisessa kansainvälisessä tuomioistuimessa, paitsi jos sijoittaja vetää kanteen pois tai lopettaa käynnissä olevan prosessin.

Komission mukaan tämä ei kuitenkaan ole valitusmenettely kansallisten tuomioistuinten päätöksille sillä riitojenratkaisussa kansainvälisellä tasolla on kansallisen lainsäädännön osalta seurattava vallitsevaa kansallisen tuomioistuimen antamaa tulkintaa ja kansallista lainsäädäntöä voidaan arvioida ainoastaan tosiasiana. Kansainvälisessä riitojenratkaisussa kansalliselle lainsäädännölle annettu merkitys ei myöskään sido kansallisia tuomioistuimia. Toimivalta riitojenratkaisussa kansainvälisellä tasolla koskee vain sopimusmääräysten ja sopimuksen osapuolten välillä sovellettavien muiden kansainvälisoikeudellisten sääntöjen soveltamista. Sovellettavien säännösten tällainen eriyttäminen on niin ikään uutuus investointiriitojenratkaisujärjestelmässä.

Tarkistetussa sopimuksessa sopimuspuolet tunnustavat investointituomioistuimen annettujen tuomioiden lopullisuuden ja sitovuuden sekä täytäntöönpanoon alueellaan. Komission mukaan neuvottelutulos on sopusoinnussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 912/2014 kanssa jossa määrätään korvausvastuun hallinnointia koskevista puitteista niissä kansainvälisissä sopimuksissa, joissa Euroopan unioni on osapuolena, sijoittajan ja valtion välisten riitojen ratkaisemista varten perustetuissa välimiesoikeuksissa.

Tarkistetussa sopimuksessa osapuolet sitoutuvat pyrkimään yhdessä muiden kauppakumppanien kanssa monenvälisen investointiriitatuoimioistuimen perustamiseen. Ehdotetun uuden järjestelmän ja mahdollisen monenvälisen tuomioistuimen tarkempia kokonaisvaikutuksia käytännössä on mahdollista arvioida vasta tuonnempana.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Aiemmin annettujen selvitysten lisäksi EU:n oikeuden mukaisesta oikeusperustasta ja päätöksentekomenettelystä tullaan antamaan tarkempi selvitys, kun eduskunnalle annetaan tietoja luonnoksesta neuvoston päätökseksi sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta EU:n puolesta.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Sopimuksen tekeminen edellyttää Euroopan parlamentin hyväksyntää. Komissio antaa Euroopan parlamentille säännöllisesti tietoja neuvottelujen etenemisestä SEUT 207 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

Kansallinen valmistelu

EU2-jaoston kirjallinen menettely 8.-15.4.2016

Neuvotteluja on käsitelty säännöllisesti kauppapoliittisessa jaostossa (EU2) sekä sen alajaostoissa. Lisäksi neuvotteluiden yksityiskohtaisempia kysymyksiä on käsitelty yhteistyössä eri ministeriöiden kanssa kulloinkin käsiteltävän asiasisällön mukaan. Sopimusluonnosta on valmisteltu yhteistyössä Ahvenanmaan maakunnan hallituksen kanssa. Ahvenanmaan maakunnan hallitus on antanut sopimusluonnoksesta 2.9.2014 alustavan puoltavan lausuntonsa siltä osin, kun sopimus sisältää Ahvenanmaan toimivaltaan kuuluvia julkisia hankintoja ja palveluiden kauppaa koskevia määräyksiä ja sitoumuksia.

Eduskuntakäsittely

SuVX 136/2014 vp, MmVL 39/2014 vp; SuVX 7/2011 vp; SuVX 82/2011 vp; U 70/2010 vp ja E 71/2009 vp

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Sopimusluonnos sisältää myös määräyksiä, jotka kuuluvat joko jaettuun toimivaltaan, jota unioni ei ole vielä käyttänyt tai jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan ja jotka kuuluvat kansallisen lainsäädännön alaan. Tällaisia määräyksiä sisältyy ainakin sopimuksen palvelujen kauppaa, investointeja sekä teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaan sopimusosioon.

Ahvenanmaan oikeus rajoittaa yritysten sijoittautumista, palvelujen tarjontaa ja maan sekä kiinteän omaisuuden hankintaa ilman kotiseutuoikeutta olevien osalta on huomioitu sopimuksessa eikä ko. oikeuteen ole tehty muutoksia. Ahvenanmaan suostumus tarvitaan ainakin liikennepalveluiden alaan kuuluville sopimuksen määräyksille, jotka kuuluvat jaettuun toimivaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

Sopimus edistää talouskasvua ja työllisyyttä niin Euroopassa kuin Kanadassakin. Sen arvioidaan lisäävän EU:n ja Kanadan kahdenvälistä tavara- ja palvelukauppaa 23 prosentilla eli 26 miljardilla eurolla sekä kasvattavan EU:n bruttokansantuotetta noin 12 miljardilla eurolla vuodessa. Voimaan tullessaan sopimus laskee merkittävästi tullitasoa osapuolten keskinäisessä kaupassa sekä luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia palveluissa ja investoinneissa. Julkisissa hankinnoissa Kanada avaa eurooppalaisille toimijoille pääsyn aluetason hankintoihinsa laajemmin kuin minkään muun

sopimuskumppaninsa kanssa. Komission mukaan tuomioistuimesta syntyvät kulut katetaan unionin budjetista eikä niitä voida komission mukaan vielä tarkkaan arvioida.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

EU:n ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan väliset neuvottelut strategisesta kumppanuussopimuksesta (SPA, Strategic Partnership Agreement) käynnistettiin toukokuussa 2009 (U 77/2011). Aluksi sopimusta neuvoteltiin puitesopimuksen nimellä. Tarkoituksena on päivittää EU:n ja Kanadan välistä, vuodesta 1984 voimassa olevaa sopimusta. Kumppanuussopimuksen ja vapaakauppasopimuksen neuvotteluprosessit liittyvät kiinteästi toisiinsa, ja EU:n tavoitteena on ollut edetä molemmissa samassa tahdissa. Kumppanuussopimusneuvottelut on päätetty, ja sopimus parafoitiin 8.9.2014.

Asiakirjat

MD 15/2016

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Ulkoasiainministeriö/TUO-10/ Kimmo Sinivuori, p. 0295 356 167

Ulkoasiainministeriö/OIK-20/ Maria Pohjanpalo, p. 0295 521 157

EUTORI-tunnus

Liitteet MD 15/2016

Viite UM2016-00369

Asiasanat Hoitaa	Kanada, investoinnit UM, VM
Tiedoksi	EUE, OM, STM, TEM, TPK, VNK
